

Vlaanderen
is open ruimte

OmiA Casus 3: VOEREN

Instrumentenmatrix voor impacten in Voeren

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

vlm.be
inbo.be
ilvo.be

Auteurs:

Dieter Mortelmans & Francis Turkelboom (INBO)

Het INBO is het onafhankelijk onderzoeksinstituut van de Vlaamse overheid dat via toegepast wetenschappelijk onderzoek, data- en kennisontsluiting het biodiversiteits-beleid en -beheer onderbouwt en evalueert.

Vestiging:

INBO Brussel
Havenlaan 88, bus 73, 1000 Brussel
www.inbo.be

e-mail:

Dieter.Mortelmans@inbo.be

Wijze van citeren:

Mortelmans D., Turkelboom F. (2019). OmiA Casus 3: VOEREN - Instrumentenmatrix voor impacten in Voeren. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 (23). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.
DOI: doi.org/10.21436/inbor.16344791

D/2019/3241/146

Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2019 (23)

ISSN: 1782-9054

Verantwoordelijke uitgever:

Maurice Hoffmann

24.05.2019

////////////////////////////////////

INHOUDSTABEL

1	Context en vraagstelling.....	2
2	Selectie van impacten.....	4
3	Enquête beleidsinstrumenten voor voeren.....	5
3.1	Doel	5
3.2	Aanpak	5
3.3	Resultaten	5
3.3.1	Generieke resultaten	5
3.3.2	Impact beleidsinstrumenten mix op landschapselementen en functies	6
3.3.3	Indicatie van de multifunctionaliteit van de individuele beleidsinstrumenten	9
3.3.4	Indicatie van performantie van afzonderlijke beleidsinstrumenten	10
3.3.5	Kruistabel beleidsinstrumenten Voeren	11
3.4	Discussie	13
Annex 1 - Tabel 3: Kruistabel van beleidsinstrumenten met de gewogen (i.f.v. aantal responses) gemiddelde scores van 11 respondenten.		15
Annex 2 - Tabel 4: Overzicht van beleidsinstrumenten relevant voor het landbouwwand van Voeren.		16

////////////////////////////////////

Doelgroep:

Het moet bruikbaar zijn voor bedrijfsplanner, gemeenteambtenaar verantwoordelijk voor landbouw en open-ruimte, maar voor geïnteresseerde landbouwers.

Plan van aanpak

1. Checken of verschillende relevante administraties geïnteresseerd zijn om deel te nemen aan de voorgestelde oefening.
2. Identificeren van Voerense landschapselementen (LE) in landbouwgebied waar subsidies mogelijk voor zijn. Deze LE zullen worden afgetoetst met verschillende administraties.
3. Identificeren van instrumenten die inzetbaar zijn voor de LE in Voeren? Te bevragen aan het landschapsloket RLHV.
4. Selectie van de meest relevante ESD en OKw kernkwaliteiten (KK) in Voeren.
5. Bepaling van de impacten van de instrumentenlijst (stap 3) op de landschapselementen (LE) (stap2) en geselecteerde ESD en OKw kernkwaliteiten (KK) van Voeren (stap 4). De impacten zullen worden ingeschat via expertenkennis.
6. Samenvatting van resultaten in een instrumentenmatrix voor Voeren (instrumenten vs. landschapselementen; instrumenten vs. geselecteerde OKw KK/ ESD). Deze matrix moet een simpel overzicht geven van:
 - i. De verschillende instrumenten die inzetbaar zijn op het landbouwbedrijfsniveau in Voeren.
 - ii. De geschatte impact (expert-gebaseerd) van deze instrumenten op landschapselementen en lokaal-belangrijke ESD en OKw kernkwaliteiten.

////////////////////////////////////

3 ENQUÊTE BELEIDSINSTRUMENTEN VOOR VOEREN

3.1 DOEL

Het doel was om een beter overzicht te krijgen van de huidige beleidsinstrumenten die van toepassing zijn op het landbouwgebied van Voeren en hun impact van op enkele van de belangrijkste landschapselementen en functies in Voeren (= ESD en OKw kernkwaliteiten). De verwachting is dat deze resulteert in een overzichtelijke tabel die als basis kan dienen voor discussies tussen sectoren en met landbouwers.

Deze aanpak is vergelijkbaar met de instrumentenafweging binnen de landinrichtingsnota's van VLM. In de OmiA aanpak worden meerdere impact-criteria gebruikt en wordt er ook gekeken naar kennishiaten over impacten en onenigheid tussen experts. Deze aanpak zou dus wel als een tussenstap van de VLM-instrumentenafweging kunnen gebruikt worden.

Er werd niet gekeken in welke mate de instrumentenmix coherent is, d.w.z. in welke mate de verschillende beleidsinstrumenten resulteren in onderlinge synergiën of tegenstellingen. Door naast impact, ook coherentie mee te nemen in de evaluatie, kan men een beter beeld krijgen van de effectiviteit van de beleidsinstrumentenmix.

3.2 AANPAK

We keken hier dus enkel naar beleidsinstrumenten die, indien aan de randvoorwaarden voldaan is, toepasbaar zijn in het landbouwgebied van Voeren. Uiteindelijk werden 15 relevante beleidsinstrumenten geïdentificeerd (zie annex). Voor de impacten werd gewerkt met de eerder geselecteerde landschapselementen en functies gebruikt.

De enquête werd naar experts gestuurd die vertrouwd zijn met de Voerstreek en tevens ook kennis hebben van beleidsinstrumenten. Elke respondent kon op een schaal van -2 tot +2 de geschatte impact aangeven voor het betreffende beleidsinstrument, of niets ingeven indien de respondent niet vertrouwd was met het instrument.

Aangezien de projectgroep uit een beperkt aantal personen gaat, was de respons niet zo hoog (n=11) maar wel voldoende gezien de context. De respondentengroep bestond uit vertegenwoordigers van de Vlaamse Landmaatschappij, de Vlaamse Milieumaatschappij, Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren, de Boerenbond, het Dept. Landbouw en Visserij, het aanspreekpunt Privaat Beheer, de Provincie Limburg, de Gemeente Voeren, en 1 anonieme respondent.

3.3 RESULTATEN

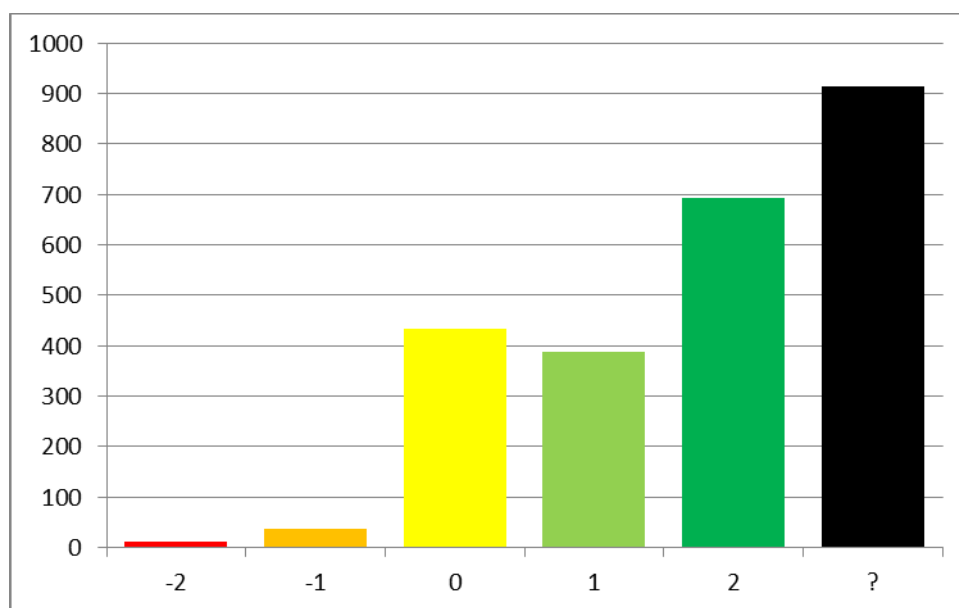
3.3.1 Generieke resultaten

Figuur 1 geeft de spreiding van de totale respons aan waarbij men kan aflezen dat de geanalyseerde instrumenten mix (d.w.z. de 15 beleidsinstrumenten) eerder neutrale tot positieve impacten hebben op zowel de landschapselementen als de functies. Dit geeft enerzijds een indicatie dat de instrumentenmix eerder effectief is.

Een redelijk groot aantal respondenten heeft ook blanco cellen gelaten (aangegeven als '?' in Fig. 1). Aangezien er voor elke instrument steeds minstens 5 responses waren (van de 11 deelnemers), geeft aan dat kennis over impacten van instrumenten sterk verspreid is over de verschillende instanties.

////////////////////////////////////

Enkel door deze kennis samen te brengen, is het dus mogelijk om een volledig overzicht te krijgen op het niveau van de Voerstreek.

Figuur 1: Overzicht van de som van alle impactscores van de 15 beleidsinstrumenten relevant voor de Voerstreek op de belangrijkste landschapselementen en functies (y-as), aangegeven door 11 experts.

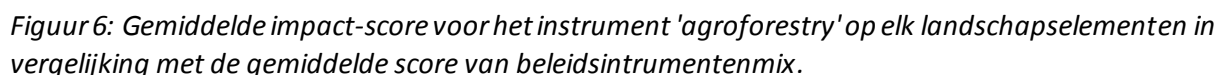
3.3.2 Impact beleidsinstrumentenmix op landschapselementen en functies

Indien men kijkt naar de impacten van de beleidsinstrumentenmix (= al de 15 geselecteerde beleidsinstrumenten samengenomen) op de landschapselementen (Fig. 2), dan scoort deze mix eerder positief, met als enige uitzondering de permanente graslanden. Daar is de impact neutraler en merkt men ook een relatief hogere spreiding van de antwoorden. Dit toont dat er onenigheid is onder de respondenten over de impact van de instrumentenmix, of dat de instrumentenmix een heterogene impact heeft (d.w.z. dat respondenten zowel een positieve als negatieve impact zien, afhankelijk van de context). Een heterogene impact wijst op incoherenties of grote contextgevoeligheid van de instrumentenmix.

////////////////////////////////////

3.3.4 Indicatie van performantie van afzonderlijke beleidsinstrumenten

Deze indicatie van performantie is natuurlijk zeer context afhankelijk en enkel relevant voor het landbouwgebied in Voeren. Interessant is wel dat de methode, indien gerepliceerd in andere gevalstudies, kan dienen om op een relatief eenvoudige manier de performantie van de verschillende beleidsinstrumenten te toetsen. Meer intensieve en resultaat-gebaseerde evaluaties (waarbij de effectieve impacten op het terrein worden gemeten) kunnen vervolgens dienen om de effectiviteit ten opzichte van gekwantificeerde doelstellingen (bv. aantal hectare heggen) te toetsen.

24.05.2019

Tabel 1: Gewogen gemiddelden van de impactscores van elke beleidsinstrument op 7 geselecteerde landschapselementen binnen het landbouwgebied in Voeren. Deze impactscores zijn gebaseerd op de gebundelde perceptie en expertise van de respondenten. Deze tabel is vooral bedoeld als overzicht en als ondersteuning tot dialoog over bijvoorbeeld beleidsafstemming en planning.

	Graften	Permanent grasland	Hagen & Heggen	Holle wegen	Houtkanten	Hoogstamboomgaarden	Beekstructuren
Agroforestry	☹️	☹️☹️	😊	😊	😊	😊	😊
VLIF	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊	😊
KLE (BO)	😊😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊	😊
Erfgoed Premie	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊
Kapvergunning	😊	☹️	☹️	😊	😊	😊	😊
Bebossing subsidie	😊	☹️☹️	☹️	😊	😊	☹️☹️	😊
Biodiversiteitsproject	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊
Ondersteuning overeenkomsten	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Gemeente KLE	😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊	😊
Soortenrijkgrasland (BO)	😊	😊😊	😊	😊	😊	😊	😊
Erosie (BO)	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Perceelsranden (BO)	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Vergroeningspremie	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Landschapszorg	😊😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊
Natuurbeheersplan	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊	😊😊

////////////////////////////////////

	Voorkomen erosie, modderstr. en overstr.	Waterkwaliteit	Bodemkwaliteit	Landschapskwaliteit, streekide ntiteit	Leefbaarheid grasgebaseerde vee- en zuivelprod.	Goede leef- en milieu kwaliteit	Groenblauwe netwerken	Instandhouding natuur
Agroforestry	😊	😊	😊	😬	😊	😊	😊	😊
VLIF	😊😊	😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊😊
KLE (BO)	😊😊	😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊😊
Erfgoed Premie	😊😊	😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊
Kapvergunning	😬	😬	😬	😊	😬	😬	😬	😊
Bebossing subsidie	😊😊	😊	😊	😊	😬	😊😊	😊	😊😊
Biodiversiteitsproject	😊	😊	😊	😊😊	😊	😊😊	😊😊	😊😊
Ondersteuning overeenkomsten	😊	😊	😊	😊	😬	😊	😊	😊😊
Gemeente KLE	😊	😊	😊	😊😊	😊	😊	😊	😊😊
Soortenrijkgrasland (BO)	😊	😊	😊😊	😊	😬	😊	😊	😊😊
Erosie (BO)	😊😊	😊😊	😊😊	😊	😊	😊	😊	😊
Perceelsranden (BO)	😊😊	😊😊	😊😊	😊	😊	😊	😊	😊😊
Vergroeningspremie	😊	😊	😊	😊	😬	😊	😊	😊
Landschapszorg	😊	😊	😊	😊😊	😊	😊	😊	😊
Natuurbeheersplan	😊	😊😊	😊	😊😊	😬	😊😊	😊😊	😊😊

De gebruikte methode is een **relatief eenvoudige manier** om snel **lokale kennis en expertise** over **beleidsinstrumenten te mobiliseren** en mee te nemen binnen het kader van een beleidsoverleg. Deze tabellen kunnen in **twee richtingen gelezen worden**. Enerzijds tonen zij aan hoe een specifieke beleidsinstrument scoort ten opzichte van de verschillende landschapselementen en functies, anderzijds tonen zij voor de voornaamste landschapselementen of functies welke instrumenten potentieel ingezet kunnen worden. Om bovenstaande resultaten goed te kunnen interpreteren is het belangrijk om de context van deze enquête in het achterhoofd te houden. De resultaten zijn namelijk enkel van toepassing op het landbouwgebied van Voeren.

Verder zijn de gegevens gebaseerd op zowel de **kennis als de perceptie** van de respondenten. Perceptie kan de resultaten beïnvloeden, aangezien deze perceptie niet altijd strookt met de werkelijkheid. Anderzijds is het onderscheiden tussen kennis en perceptie bij respondenten zeer complex binnen het kader van een enquête. Perceptie speelt echter ook een belangrijke rol bij de effectiviteit van een beleidsinstrument. Indien de perceptie heerst dat een instrument een lage of negatieve impact heeft, dan zal de weerstand van belanghebbenden ook hoger zijn, en vervolgens zal de implementatie ook moeilijker worden. Onder perceptie vallen trouwens soms ook belangrijke kanttekeningen - waarvan soms weliswaar weinig of geen exacte gegevens beschikbaar over zijn - maar waaruit men wel vanuit de praktijkervaring belangrijke vaststellingen heeft gemaakt. Bijvoorbeeld de toegankelijkheid tot een beleidsinstrument door de complexiteit van de aanvragen of opvolgingsprocedures. Het strikt onderscheiden van kennis en perceptie is dus niet per se nodig

pagina 13 van 23

Wanneer de instrumentenmatrix werd voorgesteld aan de Projectgroep Voeren werd het als **nuttig hulpmiddel** gezien om beleidsafstemming en planning tussen sectoren, maar ook voor het identificeren van mogelijke premies & subsidies tijdens keukentafelgesprekken met landbouwers.

Annex 1 - Tabel 3: Kruistabel van beleidsinstrumenten met de gewogen (i.f.v. aantal responses) gemiddelde scores van 11 respondenten.

Grachten	Permanent grasland	Hagen & Heggen	Holle wegen	Houtkanten	Hoogstamboomgaarden	Beekstructuren	Voorkomen erosie, modderstr. en	Waterkwaliteit	Bodemkwaliteit	Landchapskwaliteit, strekkidentiteit	Leefbaarheid grasgebaseerde vee- en	Goede leef- en milieukwaliteit	Groenblauwe netwerken	Instandhouding natuur	
Agroforestry	-0.13	-0.63	0.38	0.38	0.38	0.38	0.11	1.11	0.67	1.13	0.22	0.57	0.88	0.89	0.67
VUUF	1.71	0.67	1.86	1.71	1.86	0.83	1.14	1.57	1.29	1.17	1.86	1.00	1.57	1.57	1.57
KLE (BO)	1.60	0.25	1.90	1.40	1.90	0.67	1.00	1.70	1.33	1.33	1.80	1.11	1.70	1.70	1.70
Erfgoed Premie	1.57	1.00	1.71	1.71	1.71	1.71	1.00	1.57	0.83	1.00	1.71	0.86	1.57	1.57	1.43
Kapvergunning	0.17	-0.17	-0.17	0.00	0.33	0.50	0.00	0.43	0.29	0.43	0.71	0.14	0.43	0.33	0.71
Bebossing subsidie	0.14	-1.14	-0.29	0.29	0.29	-0.57	0.29	1.86	1.33	1.17	1.14	-0.43	1.71	1.43	1.67
Biodiversiteitsproject	2.00	1.67	1.83	2.00	1.83	2.00	2.00	1.33	1.50	1.50	2.00	1.00	1.67	1.83	1.83
Ondersteuning overeenkomsten	1.00	1.20	1.00	1.00	1.00	1.00	0.80	0.60	0.60	1.00	1.40	0.40	1.40	1.40	1.60
Gemeente KLE	1.14	0.50	1.71	1.14	1.57	1.43	0.50	1.43	1.00	1.17	1.71	0.67	1.43	1.43	1.57
Soortenrijkgrasland (BO)	0.43	1.63	0.29	0.29	0.29	0.63	0.71	1.38	1.50	1.63	1.50	-0.38	1.25	1.13	2.00
Erosie (BO)	0.78	0.63	0.44	0.78	0.44	0.38	1.11	2.00	1.89	1.78	1.00	1.00	1.11	1.13	1.13
Perceelsranden (BO)	1.25	0.63	1.00	1.25	1.00	0.50	1.38	1.88	1.63	1.63	1.00	0.63	1.25	1.13	1.75
Vergroeningspremie	0.67	1.00	0.83	0.50	0.67	0.50	0.20	0.67	1.00	1.17	0.67	0.33	1.17	0.67	1.00
Landschapszorg	1.80	0.83	1.67	1.50	1.67	1.67	1.00	1.17	0.60	0.60	1.83	0.60	1.50	1.00	1.17
Natuurbeheersplan	1.67	1.67	2.00	1.67	2.00	1.67	2.00	1.33	1.67	1.33	2.00	0.33	2.00	2.00	2.00

////////////////////////////////////

Annex 2 - Tabel 3: Overzicht van beleidsinstrumenten relevant voor het landbouwland van Voeren.

Beleidsinstrument	Subsidiebedragen en praktische informatie	Voor wie?	Subsidie-verstrekker	Randvoorwaarden
Gemeentelijk subsidiereglement aanplant en onderhoud van hagen, houtkanten, poelen en bomen	Er kan een subsidie bekomen worden voor de aanplant en het onderhoud van kleine landschapselementen zoals een haag, houtkant, heg, hoogstambomen, poelen, loofbomen en knotbomen op het grondgebied van de gemeente. Houtkant: aanplant: 0,50 eur/m² (inheems plantgoed). Toelage eenmalig (max. 250eur) Onderhoud: 0,14eur/m² . Om de 5 jaar of meer aan te vragen (max. 250 euro). Haag/heg: aanleg: 1,5eur plm (max. 250 eur) Onderhoud: 0,50 eur plm (max. 250 eur) Hoogstam: aanplant hoogstamfruitboom + 5 jaar vormsnoei: 35eur per boom. Eenmalig en beperkt tot 350eur Eenmalig, achterstallig onderhoud: max. 70 % van totale kostprijs met een maximum van 30 eur per boom. Eenmalig bij achterstallig onderhoud (max. 250 eur). Solitaire bomen: aanplant: 15 euro per boom of 2,50 euro per stek. Eenmalig en beperkt tot 250eur Knotbomen: aanplant: 15 euro per boom of 2,50 euro per stek. Eenmalig en beperkt tot 250eur Onderhoud: 10 eur per boom. De toelage is per boom om de 5 jaar of meer aan te vragen en kan worden beperkt tot 250 euro. Knotbomenrijen kunnen gespreid over meerdere jaren geknot worden. Poel: aanleg: 200 euro per poel. Eenmalig. Onderhoud: 100 euro per poel. De toelage is om de 5 jaar of meer aan te vragen en kan worden beperkt tot 250 euro. Het onderhoud kan gespreid over 2 jaren uitgevoerd worden.	allen, indien eigenaar of toestemming van eigenaar	Gemeente	- Geen aanspraak op subsidie indien aanvraag in aanmerking komt voor BO - niet als voorwaarde opgenomen zijn bij de toekenning van een verkavelings-, stedenbouwkundige, natuur- of milieuvergunning of kapmachtiging tenzij het gaat om het herstel of bijplanten van een bestaande hoogstamboomgaard - Gedurende 10 jaar in stand houden

